

Pappisliiton kanta hiippakuntahallinnon linjauksiin

Kirkolliskokous asetti 8.11.1995 komitean, jonka tehtävänä on valmistella esitys hiippakuntahallinnon uudistamiseksi. Komitean puheenjohtajana on piispa Voitto Huotari. Keväällä komitea järjesti tilaisuuden, jossa se kuuli eri intressitahojen näkökohtia uudistuksen suuntaviivoista ja komitean alustavista hahmotuksista. Pappisliiton kannat (merkitty seuraavassa pystyviivalla) määritteli huhtikuun lopulla koolla ollut valtuusto. Liitto piti erinomaisena komitean avoimuutta ja sitä, että asioihin voidaan esittää näkökohtia jo valmisteluvaiheessa.

Teologinen peruslinja, työskentelyn periaatteellinen lähtökohta ja tehtävän rajaus

Komitean lähtökohtana on toimeksianto, jonka mukaan työskentelyssä otetaan kantaa ennen muuta hiippakuntahallintoon, vaikka toisaalta ei voida välttää puuttumasta myös esim. hiippakunnan tehtävään ja hiippakunnan suhteisiin muihin kirkon toiminta- ja hallintoyksiköihin. Toimeksiannon mukaan hiippakuntakokouksesta on tehtävä hallinnon keskeinen väline, jolloin sen kokoonpano ja työskentelyrytmi on muutettava nykyisestä. Hiippakuntahallinnon tulee palvella

- piispan työtä seurakuntien ja pappien kaitsijana
- papiston työtä seurakunnissa ja muissa kirkollisissa yksiköissä.

Oleellinen kysymys tulevalle hallintomallille on siinä, missä määrin ja miten se luo puitteita piispan ja papin työlle. Tämän periaatteen lisäksi on hallintoa kevennettävä.

Hiippakuntakokouksesta ei saa tehdä raskasta; jos hiippakuntakokouksesta tehdään liian suuri, jos se kokoontuu usein ja jos sille annetaan liian paljon asioita, siitä tulee helposti hallintoa paisuttava ja asioiden käsittelyä hidastava elin, jolloin mitään kevennystä ei ole saatu aikaan.

Kysymystä hiippakunnan hallinnosta ja sen työn järjestelystä ei tule kuitenkaan tarkastella yksinomaan hallinnollisesta tai tarkoituksenmukaisuus -näkökohdasta. Kysymys on syvästi teologinen ja liittyy oleellisesti osana kirkkomme järjestysmuotoon. Kirkon ja hiippakunnan hallinto on olemassa vain kirkon perustehtävän toteuttamisen takia. Hallinnon tulee nousta kirkon olemuksesta ja siksi järjestelyissä tulee ottaa huomioon viran ja yleisen pappeuden rinnakkaisuus. Teologisen hahmotuksen osalta Pappisliitto yhtyy komitean linjauksiin ja korostaa seuraavia näkökohtia:

- paikallisseurakunnan ohella hiippakuntaa voidaan pitää kirkon perustasona, koska piispa ja hiippakunta toteuttavat ennen muuta kirkon hengellistä tehtävää ja koska pappi ei pappisviransa osalta ole seurakunnan hallintoelinten alainen
- ekumeenisten yhteyksien kannalta piispan virka on keskeinen; siksi kaikkiin piispan virkaan ja asemaan liittyviin uudistuksiin on syytä käydä varovaisesti
- hiippakunnan ja piispan suhde kirkon muihin toiminnan ja hallinnon tasoihin tulee säilyttää itsenäisenä ja korostuneena; tämän mukaisesti kokonaiskirkon tasolla piispainkokouksen asemaa ja resursseja tulee parantaa.

Hiippakunnan suhde muihin hallinnon ja toiminnan tasoihin ja hiippakunnan itsenäisyys

Komitea toteaa eri tasojen nykyiset toimivalta- ja muut suhteet, mutta ei varsinaisesti käsittele niitä eikä esitä muutoksia tai toteaa, että asiat ovat toisaalla valmisteltavina. Samoin todetaan, että kaikki tasot ovat riippuvia toinen toisistaan.

Hallinnon nykyinen sekavuus johtuu paljolti toimivaltasuhteiden ja työnjaon epäselvyydestä. Kokonaiskirkon tasolla on hoidettava mm. kirkon yhteiskuntasuhteet, hiippakunnassa taas työntekijöiden tukeminen ja ohjaus. Hiippakuntien itsenäisyyttä komitea painottaa monella tavalla:

- taloudellista itsenäisyyttä korostetaan lähinnä suhteessa kirkkohallitukseen. Hiippakunta saisi määrärahasa suoraan kirkolliskokoukselta ja sen käyttö olisi itsenäistä. Tarvittaessa hiippakunta voisi anoa lisämäärärahoja seurakunnilta.
- kukin hiippakunta voisi järjestää hallintoaan ja toimintaansa haluamallaan tavalla, esim. sen, mitä virkoja hiippakunnalla on.
- perinteisesti kukin piispa ja hiippakunta on ollut itsenäinen eikä kenenkään ohjattavissa kirkolliskokouksen päätöksiä lukuunottamatta.

Pappisliiton käsityksen mukaan komitean tulee hahmotella selkeä kanta hallinto- ja toimintatasojen suhteista tai ainakin suuntaviivoista, joiden mukaan asioita lähdetään kehittämään. Tällä kohtaa tulee ottaa huomioon ainakin seuraavat asiat:

- Hiippakunnan suhde seurakuntiin. Seurakunnat ovat taloudellisesti itsenäisiä eikä tähän ole näköpiirissä muutoksia. Miten hiippakunta käytännössä ohjaa tai johtaa seurakuntien toimintaa? Hallinnollisia alistussuhteita ollaan osin purkamassa, mihin liitolla ei ole huomauttamista. Papiston henkilöstöhallintoa on myös viime aikoina siirretty kapitulista seurakuntatasolle (vapaa-aika, virkavapaus). Jos papiston henkilöstöhallintoa siirretään pois hiippakuntatasolta, ne tulee siirtää kirkkoherralle tai lääninrovastille.
- Sopimusjärjestelmä on tosiasiallisesti tullut säätelemään asioita, jotka papiston osalta ovat perinteisesti kuuluneet piispalle / tuomiokapitulille. Komitea ei näytä pohtineen tätä puolta. Ilmeinen vaara kapitulien mahdollisuuksille hoitaa tehtävänsä tulee ainakin silloin, jos Kirkon sopimusvaltuuskunta yksipuolisesti antaa henkilöstöhallintoon liittyviä ohjeita (esim. takavuosien ohje vuosilomien sijoittamisesta).
- Kirkkohallituksesta on tullut myös toimintaa johtava ja koordinoiva elin. Vaikka järjestelmä on ollut voimassa vasta lyhyen aikaa ja linjoja ehkä vasta haetaan, on ongelma syytä ottaa vakavasti. Pappisliiton mielestä kaikkia seurakuntia koskevien toiminnallisten ohjeiden antaminen kuuluu hiippakunnalle ja tarvittaessa piispainkokoukselle.
- Kirkon yhtenäisyyden parantamiseksi tulee korostaa piispainkokouksen asemaa ja merkitystä hiippakuntien toimintaa koordinoivana ja yhteisestä linjasta neuvottelevana elimenä. Komitean tulee ottaa selkeä kanta myös siihen, voiko piispainkokous antaa piispoja ja hiippakuntia sitovia ratkaisuja.

Pappisliitto näkee arvokkaana hiippakunnan itsenäisyyden ja omaleimaisuuden ja kunkin piispan persoonallisen työskentelytavan. Hiippakunta ei kuitenkaan voi käytännössä olla itsenäinen, ellei edellä mainittuja toimivaltasuhteita ole saatu selkeälle kannalle.

Taloudellinen itsenäisyys voidaan periaatteessa muodostaa komitean esittämällä tavalla siten, että kirkolliskokous antaa määrärahan, jonka käytöstä hiippakunta päättää ja vastaa itsenäisesti eli ilman kirkkohallitusta. Sen sijaan ei ole hiippakunnan arvon mukaista, että se rahapulassaan lähettäisi anomuksia seurakunnille. Pappisliitto pitää kuitenkin parempana vaihtoehtona sitä, että osa seurakunnan keskusrahastomaksusta ohjataan suoraan hiippakunnalle. Tästä olisi seurauksena hiippakuntien erilaiset taloudelliset resurssit, mitä ei sinällään voi pitää pahana, kun hiippakunnat kooltaan ja muilta ulkoisilta edellytyksiltään nytkin ovat hyvin erilaisia. Ennen muuta kuitenkin toteutuisi hiippakunnan itsenäisyys myös tulonmuodostuksen osalta. Tässä yhteydessä tulee luopua kaikista seurakunnilta perittävistä ylimääräisistä hiippakunnalle kerättävistä maksuista.

Piispan ja hiippakunnan tehtävät

Sen lisäksi, mitä kirkkojärjestyksessä säädetään piispan kaitsentatehtävästä komitea korostaa aktiivisuuden ja aloitteellisuuden merkitystä. Hiippakunnan tehtävät suhteessa seurakuntiin komitea hahmottelee viiteen eri tehtäväalueeseen.

- kehittämis- ja seurantatehtävät
- lainkäyttö- ja hallintotehtävät

- henkilöstö- ja koulutustehtävät
- neuvonta- ja tiedotustehtävät
- yhteistoimintatehtävät

Hiippakunnan tehtävät ovat siis todella laajat ja monitahoiset. Siksi uudistuksessa tulee pitää huoli myös siitä, että hiippakunnalla ja piispalla on niiden tehtävien edellyttämät resurssit. Samoin tulee lähtökohtana pitää sitä, että kullakin seurakunnalla ja papilla on oikeus saada osakseen piispallista kaitsentaa ja muuta apua työssään. Tämä kysymys heijastuu suoraan hiippakunnan kokoon ja sen käytössä olevan henkilöstön määrään ja henkilöstörakenteeseen.

Pappisliitto kannattaa hiippakunnan/piispan aktiivista ja aloitteellista otetta. Esim. piispantarkastuksen osalta on syytä luopua liiallisesta sääntelystä ja vuosisataisen perinnäistävän orjallisesta seuraamisesta. Jos esim. tarkastustoiminnan osalta tapahtuu hiippakuntien eriytymistä, tätä ei tule pitää ainakaan yksinomaan pahana asiana. Toisaalta piispainkokouksessa on keskusteltava tarkastusten ja hiippakunnan muun ohjaavan toiminnan järjestelyistä siten, että kirkkomme ei tältä osin hajoa yksittäisen piispan liian persoonalliseen otteeseen.

Hiippakunnan hallintoelimet

Komitean kaavailun mukaan hiippakunnassa on kaksi varsinaista hallintoelintä, joiden rinnalla säilytettäisiin eräitä perinteisiä muotoja:

- a. tuomiokapituli, joka hoitaa niitä tehtäviä, jotka sillä nykyisinkin on; korostuneena piirteenä olisi hiippakuntakokouksen päätösten valmistelu.
- b. hiippakuntakokous, jonka kokoonpano voisi eri hiippakunnissa olla erilainen, mutta esim. 10 maallikkoa ja 5 pappia. Kokous pidettäisiin kahdesti vuodessa, tehtävänä mm. hiippakunnan taloudesta ja viroista päättäminen sekä seurakuntien työn koordinointi. Piispa olisi hiippakuntakokouksen jäsen, mutta puheenjohtajana toimisi muu kokouksen jäsen.
- c. hiippakunnan pappeinkokouksesta ei olisi säädöksiä, vaan se olisi piispan kutsun varassa. Kokouksissa voitaisiin keskustella ja antaa lausuntoja; sen sijaan synodaalokokouksille perinteisesti kuuluneesta koulutus- ja tutkimustehtävästä luovuttaisiin.
- d. rovastikuntahallintoa kehitettäisiin siihen suuntaan, että se palvelisi lähinnä seurakuntien yhteistoimintaa. Lääninrovastin tehtävä ja asema säilyisi nykyisellään.

Kysymys hiippakunnan hallintoelimistä on koko uudistuksen oleellisin. Jos päämääränä on hallinnon keventäminen, on syytä asettaa kysymyksenalaiseksi se, tarvitaanko tuomiokapitulien rinnalle muuta hallintoelintä. Toisaalta hiippakuntakokous on jo nykyisellään olemassa ja jos siitä synodisen hallintoperiaatteen nimissä halutaan pitää kiinni, sille on saatava mielekkäitä tehtäviä.

- a. Pappisliitto yhtyy siihen kantaan, että tuomiokapitulilla on säilytettävä ne tehtävät, joita sillä on papiston henkilöstöhallinnossa ja kurinpidossa. Lisäksi sen tulee valmistella kaikki hiippakuntakokouksen päätökset.
- b. Hiippakuntakokouksen tulee olla riittävän pieni eikä sitä välttämättä tule kutsua koolle kuin kerran vuodessa. Sen tehtävänä on laatia talousarvio, päättää tilinpäätöksestä ja vastuuvapaudesta ja perustaa tarvittavat virat. Sen ja sen jäsenten oikeutta tehdä aloitteita kokonaiskirkon tasolle tulee korostaa.
- c. Hiippakunnan pappeinkokous tulee nähdä tärkeänä neuvottelu- ja yhteydenpitovälineenä, joka tukee osaltaan papiston kollegiaalisuutta ja identiteettiä. Sen koollekutsumista ei saa jättää vain piispan varaan, vaan kokous on kutsuttava koolle esim. joka toinen vuosi. Synodaalokokouksen koulutustehtävää on kehitettävä ajan tarpeet huomioon ottaen.
- d. Rovastikuntaa ei tule käsittää hallintoyksikkönä muuten kuin lääninrovastin tehtävien osalta, vaan ensisijaisesti seurakuntien yhteistoiminnan välineenä. Lääninrovastilla

tulee säilyttää papiston henkilöstöhallintoon liittyvät tehtävät ja vastuu. Pappisliitto pitää tärkeänä pappien aloiteoikeutta ja esittää sitä toteutettavaksi esim. siten, että viisi pappia yhdessä voisi tehdä aloitteen hiippakuntakokoukselle.

Tuomiokapitulin kokoonpano

Komitea suunnittelee tuomiokapitulin kokoonpanoa muutettavaksi siten, että sen jäseniksi hiippakuntakokous valitsisi myös kaksi maallikkoa; tuomiorovastin jäsenyydestä voitaisiin samalla mahdollisesti luopua. Muilta osin kapitulin kokoonpano säilyisi nykyisellään. Pappisliitto kannattaa kapitulin kokoonpanon säilyttämistä etupäässä nykyisenä, mutta siten muutettuna, että pääsihteeri olisi kollegion jäsen. Maallikkojäsenten valinta ei ole tarpeellista, varsinkin jos hiippakuntakokous maallikkoenemmistöisenä toteutetaan. Tuomiorovastin jäsenyys on tarpeellinen paitsi seurakuntaelämän asiantuntemuksen kannalta myös siitä syystä, että ”varapiispa” on syytä olla olemassa.

Tuomiokapitulin henkilöstö

Komitean mukaan kapitulin henkilöstöstä on säädösten syytä mainita vain vähän (nykyisten virkojen lisäksi ehkä pääsihteeri). Hiippakuntasihteerien virat ja muut kapitulin virat olisivat sen varassa, mitä kukin hiippakunta itsenäisesti päättää. Pappisliitto katsoo, että esittelytehtäviä tulee siirtää kapitulin palkatun henkilöstön vastuulle. Silloin poistuu nykyinen kohtuuttomuus, että tuomiorovastin ja pappisasessorien työpanos otetaan hiippakunnan hyväksi ilman asianmukaista korvausta. Komitea pitää sekä pääsihteerin että lakimiesasessorin tehtävää asiantuntijan virkana, jolloin heidän keskinäistä asemaansa ja suhdettaan ei tarvitse erikseen säädellä. Komitean mukaan kapituli ei tarvitse kansliapäällikköä, joka asemaltaan olisi piispan alapuolella ja vastaavasti muiden viranhaltijoiden yläpuolella. Pappisliitto yhtyy siihen komitean linjaan, että viroista ei välttämättä tarvitse olla säädöksiä. Sen sijaan liitto pitää tärkeänä, että henkilöstön keskinäiset toimivalta- ja asemaan liittyvät suhteet on selkeästi määriteltä. Tästä syystä tulisi harkita sitä, että pääsihteeristä hiippakunnan kokonaisuuteen liittyvänä virkana tehtäisiin toimenkuvaltaan myös kapitulin kansliapäällikkö.

Hiippakuntajako ja hiippakuntien lukumäärä

Pappisliiton käsityksen mukaan monet näkökohdat (mm. kaitsentatehtävän toteuttaminen, maakunnallinen yhtenäisyys ja hiippakunnan toimivuus) edellyttävät hiippakuntien määrän ja hiippakuntarajojen perusteellista selvittämistä.

Termit ja nimikkeet

Hallinnonuudistuksen yhteydessä tulee kiinnittää huomiota tuomio-sanasta johdettuihin nimikkeisiin ja etsiä niille myönteisempiä mielikuvia synnyttäviä vastineita.